01/05/2019

Καλομηνάς: Ο Μάιος στην Ποντιακή λαογραφία

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Είναι ο πέμπτος μήνας στη σειρά, και θεωρείται ο πιο καλός του έτους γι' αυτό παίρνει και το όνομα Καλομηνάς. Τον Μάιο στον Πόντο η άνοιξη μπαίνει για τα καλά, έστω και αν οι βροχές επιμένουν. Αν και το χαλάζι που πέφτει είναι ανεπιθύμητο, εντούτοις η ατμόσφαιρα είναι καθαρή και τα σφαιρίδια του χαλαζιού διαυγή σαν δάκρυα. «Τα δάκρα τς εκατήβαιναν | Καλομηνά χαλάζα!», λέει το ποντιακό δίστιχο.

Στα Κοτύωρα η πρώτη βροχή του Μάη πίστευαν ότι είχε τη δύναμη να κολλίζει, δηλαδή να μετατρέπει το γάλα σε γιαούρτι (ξύγαλαν). Στο Μεσοχάλδιο με το νερό της βροχής κόλλιζαν το γάλα. Στα παράλια, που δεν ήταν γνωστό το ρήμα κολλίζω, αντ' αυτού έλεγαν «μακαρτώνω» το γάλα.

Παρά το γεγονός ότι ο καιρός στον Πόντο είναι καλός, σύμφωνα με τις προλήψεις κανείς δεν θα έπρεπε να κοιμηθεί έξω διότι θα «εκαλομηνάουτον», που σε ελεύθερη απόδοση σημαίνει ότι ο Καλομηνάς θα τον βλάψει, ότι θα πάθαινε κάτι στην υγεία του. Στην Κερασούντα ο Μάιος θεωρούνταν μήνας των μαγισσών·

προκειμένου να προφυλαχτούν έκαναν αυτοσχέδιους σταυρούς από βάτα ή φλοιούς, τους οποίους έφεραν πάνω τους ή τους κρεμούσαν πάνω από την εξώπορτα.

Τον Καλομηνά υπάρχει αφθονία αγαθών, και γι’ αυτό η ποντιακή θυμοσοφία έλεγε για τον άνθρωπο που ήταν απροσάρμοστος στις ευνοϊκές συνθήκες: «Καλομηνά πα είδα σε και το μυτί σ’ ύλιζεν». Στην Κερασούντα και στη Χαλδία υπάρχει το ρήμα καλομηνεύκομαι, που σημαίνει φέρομαι σαν τον Μάιο.

Έρθεν ο Καλομηνάς,
τρυγονίτσα μ’, γιάμ’ πεινάς;
Έρθεν ο Καλομηνάς,
πία γάλα αν πεινάς.

Η ύπαιθρος στον Πόντο τον Μάιο μοσχοβολάει από το μεθυστικό άρωμα των λουλουδιών, από τα «καλομηνέσα τσιτσέκα»: μανουσάκα, τουτουγιάδες, μάραντα, τραντάφυλλα. Μέχρι και τον Ιούνιο στην Κρώμνη αφθονούν οι φενερίτας, οι μαργαρίτες, σε όλα τα μεγέθη και τα χρώματα. Τα πέταλα, ωστόσο, της λευκής μαργαρίτας μαζεύονταν, ξεραίνονταν και χρησιμοποιούνταν όπως το χαμομήλι.

Τον Μάιο συλλέγονται και τα φύλλα του φιδόχορτου που χρησιμοποιείται για τη θεραπεία πληγών ή τραυμάτων, ενώ συνιστάται κατά της αρθρίτιδας, των ρευματισμών, του άσθματος και του χρόνιου βήχα. Επίσης συλλέγονται τα άνθη από το ροδόδενδρον το ποντικόν, τα οποία αποξηραμένα χρησιμοποιούνται στη φαρμακευτική για την ελάττωση της πίεσης του αίματος. Η δε αγριολεβάντα, που επίσης είναι στην εποχή της, είναι φυτό αρωματικό, φαρμακευτικό και μελισσοτροφικό, γνωστό από την Αρχαιότητα.

Ο Μάιος είναι ο μήνας που ανθοφορούν, μεταξύ άλλων, ο σφένδαμος, η άγρια κοκκυμελιά, η ροδακινιά, η μηλοροδακινιά, η άγρια καστανιά. Επίσης από τον Μάιο έως τον Οκτώβριο, κυρίως στα δρυοδάση, εμφανίζονται μανιτάρια – το κοκκινοβάζαμο και η καλογρίτζα είναι μερικά από αυτά. Στα δάση κωνοφόρων απαντάται κυρίως η γαλαχτίνα.

Στον Πόντο οι νοικοκυρές μάζευαν το αβλούκ’, το άγριο λάχανο. Το έπλεκαν σε πλεξούδες, που τις ξέραιναν στη σκιά, για το χειμώνα. Το αβλούκ’ τρώγεται σαλάτα, ή μαγειρεμένο με ρύζι ή με πασκιτάν και σκόρδο. Οι πιο εύπορες νοικοκυρές προμηθεύονταν μπαρμπούνια, τα αλάτιζαν με την προσθήκη δάφνης ή τα έκαναν καπνιστά.

Συνήθως από τις 21 Μαΐου μέχρι και τις 14 Σεπτεμβρίου οι τσοπάνοι και οι παρχαρομάνες με τα αιγοπρόβατα και τις αγελάδες ανεβαίνουν στα ψηλά. Το γάλα

είναι τώρα άφθονο. Το παρχάρεμαν (η θερινή βοσκή) ήταν συνηθισμένο σε πολλές περιοχές του Πόντου επειδή η τροφή για τα ζώα ήταν αφθονότερη, ενώ στις χαμηλότερες περιοχές οι μεγάλες θερμοκρασίες αποξέραιναν την υπάρχουσα βλάστηση. Από την άλλη, όταν απομακρύνονταν τα ζώα από το χωριό, υπήρχε περισσότερος χρόνος για τις γυναίκες, κυρίως για να ασχοληθούν με τις γεωργικές εργασίες.

Πηγή: www.pontos-news.gr